

Leeswijzer

Informatiegids over lezen voor
kinderen met een visuele beperking

Visio

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1 Doel van de Leeswijzer	5
2 Lezen en leesontwikkeling	5
2.1 Belang van leesplezier	5
2.2 Belang van leesplezier bij kinderen met een visuele beperking	6
2.3 De rol van illustraties in kinderboeken	7
2.4 Belang van goed waarneembare visuele illustraties	7
2.5 De rol van tactiele illustraties	8
3 Boeken kopen	8
4 Bibliotheken	9
4.1 Openbare Bibliotheek	9
4.1.1 Diensten Openbare Bibliotheek	9
4.2 Schoolbibliotheken cluster 1-scholen	9
4.3 Bibliotheekservice Passend Lezen	10
4.3.1 Collectie	10
4.3.2 Superboek, speciaal voor jeugd en jongeren	10
4.3.3 Lidmaatschap	10
4.3.4 Waar vind je wat op de website?	10
4.3.5 Wat biedt Passend Lezen voor jeugd en jongeren?	10
4.3.6 Boeken	11
4.3.7 Lezen in het voortgezet onderwijs	12
4.3.8 Kranten en tijdschriften	13
4.3.9 Hoorspelen	13
4.3.10 Hoorcolleges	13
4.3.11 Reliëfwerk	13
4.3.12 Maatwerk	13
4.3.13 Specials	13
4.3.14 Zoeken, bestellen en lezen	13
4.3.15 Hulp nodig? Bezoek dan de Hoe werkt het pagina!	14
5 Leesvormen voor kinderen met een visuele beperking	14
5.1 Voorlezen/samen lezen	14
5.1.1 De voorleeshoek	14
5.1.2 Het SamenLeesMomentje	14
5.1.3 Voorlezen aan kinderen en volwassenen met een visuele en een verstandelijke beperking ((E)MB en VVB)	14
5.1.4 QR-codes voor prentenboeken	15
5.1.5 VoorleesExpress	15
5.1.6 Milo en Lana prentenboeken	15
5.2 Tast- en brailleboeken	15
5.2.1 Voel je leesboek	15
5.2.2 Op de tast	16

6 Organisaties	17
6.1 Bibliotheekservice Passend Lezen	17
6.2 Dedicon	17
6.3 Christelijke Blindenbibliotheek (CBB)	18
6.4 Stichting Lezen	18
6.5 Vereniging Onbeperkt Lezen	18
6.6 Koninklijke Bibliotheek	18
7 Adviezen voor voorlezen en het zelf leren lezen	19
8 Colofon	22

Inleiding

Kinderen die kunnen beschikken over een breed en gevarieerd aanbod aan kinderboeken presteren beter op school en zijn leesvaardiger. Vanzelfsprekend geldt ook voor kinderen met een visuele beperking dat de beschikbaarheid van leesmogelijkheden van groot belang is voor het ontwikkelen van de leesvaardigheid. Niet alle ouders en begeleiders weten waar boeken te vinden zijn die interessant en toegankelijk zijn voor kinderen die ernstig slechtziend of blind zijn. Uit de pilotstudy lezen en leesplezier bij kinderen met een visuele beperking blijkt dat ouders naarstig op zoek zijn naar boeken, die wat betreft inhoud en niveau aansluiten, maar ook goede afbeeldingen hebben. Dit geldt zowel voor de visuele illustraties voor slechtziende kinderen als de tastbare afbeeldingen voor braillelezers.

Gelukkig zijn er veel verschillende media, leesvormen en leesinitiatieven. In deze Leeswijzer c.q. informatie-gids zetten we ze op een rijtje. Deze gids zal up-to-date worden gehouden, zodat nieuwe ontwikkelingen worden opgenomen.

“Kinderen die een hekel hebben aan lezen bestaan niet. Ze hebben alleen het juiste boek nog niet gevonden” - Frank Serafini

1 Doel van de Leeswijzer

Deze Leeswijzer is onderdeel van het project Leesplezier van Koninklijke Visio, mogelijk gemaakt door Stichting Novum.

Eén van de doelen van het project is, naast het geven van informatie over lezen, ervoor te zorgen dat ouders en professionals toegankelijke boeken voor slechtziende en blinde kinderen kunnen vinden. In de gids staan tips om het lezen te bevorderen en instanties die zich bezighouden met het bevorderen van lezen, zowel algemeen als specifiek voor de doelgroep.

In de tekst zijn links opgenomen die verwijzen naar informatie op een speciale webpagina van Visio: www.visio.org/leesplezier.

2 Lezen en leesontwikkeling

2.1 Het belang van leesplezier

Als kinderen al van jongs af aan worden voorgelezen, is dat goed voor de taalontwikkeling van het kind. Het stimuleert de woordenschat, de fantasie en het inlevingsvermogen. En bovenal, kinderen maken kennis met de wereld van het boek en met lezen. Voorlezen helpt om plezier in lezen te krijgen.

Helaas staan lezen en leesplezier voor de kinderen in Nederland de laatste jaren onder druk. Als kinderen ouder worden, blijkt het plezier in lezen te verminderen. Terwijl kinderen van zeven jaar nog vaak aangeven dat ze lezen niet kunnen missen, loopt met ieder levensjaar het plezier in lezen terug en groeit het aantal kinderen dat het lezen van boeken uit de weg gaat.

Voor meer informatie verwijzen we naar het onderzoek van Ellen van den Broek voor het project Leesplezier: Pilotstudy Lezen en leesplezier bij kinderen met een visuele beperking, te vinden op www.visio.org/leesplezier.

Algemene informatie over lezen en leesontwikkeling is te vinden bij de Stichting Lezen: [De doorgaande leeslijn, de leesontwikkeling van 0 tot 20 jaar](#).

Op [BoekStartPro](#) staat informatie over het "TastTasje" voor jonge slechtziende en blinde kinderen dat in plaats van het "BoekStartkoffertje" van Stichting Lezen bij Bibliotheekservice Passend Lezen kan worden aangevraagd. www.passendlezen.nl/tasttasje

[Leesmonitor](#) wil onderzoek naar lezen, leesbevordering en literatuureducatie toegankelijk maken voor een breed publiek. Sinds 2021 is de website geïntegreerd in de website van Stichting Lezen.

Meer informatie over [taalontwikkeling, taalachterstand en taalontwikkelingsstoornissen](#) is te vinden bij JGZ (Jeugdgezondheidszorg).

Leesweetjes

- Het leesgedrag beïnvloedt educatieve prestaties, maar omgekeerd beïnvloeden deze prestaties het leesgedrag ook. De conclusie van het onderzoek Kortlever & Lemmens (2012) over de invloed van veel leeservaring en het verband met een hogere Citoscore: "Het is vooral aan te raden kinderen daarbij te laten kiezen voor boeken van een hoger niveau, om de positieve invloed van lezen ten volste te benutten."
- Als kinderen zelf gaan lezen is voor de kinderen die slechtziend zijn de bladspiegel belangrijk en de

grootte van de letters en het lettertype, naast het uitzoeken van een optimaal hulpmiddel. Als het kind braille leest, is introductie van tast- en brailleboeken van belang. Ouders blijven veel langer een belangrijke rol spelen bij de keuze van de boeken voor hun kind. Zij bepalen vaak (mede) of een boek geschikt is, gezien de beperking.

- Er is een negatief verband tussen laaggeletterdheid en het algemeen welzijn: laaggeletterde kinderen en volwassenen vertonen vaker risicohoudend gedrag en zijn minder gezond. Ze hebben weinig kennis van gezondheidskwesties. De oorzaak is dat ze niet goed kunnen lezen en zich daardoor niet of moeilijker kunnen laten informeren. (DeWalt & Hink, 2009).
<https://www.lezen.nl/nl/waarom-doet-lezen-er-toe>

2.2 Het belang van leesplezier bij kinderen met een visuele beperking

Hoewel er geen exacte gegevens beschikbaar zijn over leesplezier en leesvaardigheden van kinderen met een visuele beperking in Nederland lijken er voldoende aanwijzingen, zowel in de literatuur als uit de resultaten van de in 2019 gehouden enquête (Van den Broek, 2019), om voor de groep kinderen met een visuele beperking extra aandacht te vragen op het gebied van leesplezier en leesvaardigheid.

Bij kinderen met een visuele beperking kost het lezen meer inspanning en energie; de kinderen raken sneller vermoeid. Het is belangrijk hier rekening mee te houden.

Beschikbaarheid van boeken die uitlokken om te lezen is vanzelfsprekend belangrijk. Parallel aan het project Leesplezier is er steeds meer aandacht voor het uitbreiden van de jeugdcollectie van Bibliotheekservice Passend Lezen en kunnen op verzoek jeugdboeken worden omgezet in een gewenste leesvorm (Jumbo, braille, audio). Wensen vanuit Visio en Bartiméus Onderwijs worden jaarlijks besproken in het Jeugdoverleg met de Koninklijke Bibliotheek.

Als vervolg op de Voeljeboekje-serie van Visio, zijn er enkele nieuwe braille-tastboeken gerealiseerd vanuit het project Leesplezier. Zo is er het boek

“Pam de inkt vis” bedacht door ambulant onderwijskundig begeleider (AOB) Marianne van der Vinne. Het is een boek voor startende braillelezer(tjes), waarbij spelenderwijs de juiste leestechnieken en -begrippen worden aangeleerd. Bij het boek horen twee stoffen figuren (Pam de inkt vis en Aal) en opdrachtkaartjes om op de cluster 1-scholen en in het reguliere onderwijs via de AOB te gebruiken.

“Lap is weg” is een verhaal geschreven door Brenda Zwijnenburg (AOB), speciaal bedoeld om aan jonge kinderen uit te leggen hoe tactiele tekeningen helpen om iets te begrijpen. Dit boek hoort bij de Leerweg 3D-2D die ontwikkeld is voor leerlingen van de cluster 1-scholen en de brailleleerlingen in het regulier onderwijs.

Nieuw is ook de serie braille-tastboeken voor braillelezers die in een lager tempo leren lezen. Zij hebben behoefte aan boeken die niet kinderachtig zijn voor hun leeftijd. Marion Brilllemans schreef vanuit haar jarenlange ervaring als leerkracht bij Visio Onderwijs drie boeken en bedacht de illustraties. Voor alle boeken heeft grafisch ontwerpster Ann M. Conefrey de ontwerpen gemaakt en het hele productieproces begeleid. De boeken volgen de richtlijnen die speciaal voor de doelgroep zijn opgesteld. Deze gaan verder dan de algemene AVI-richtlijnen.

De titels zijn “De schat van Teun”, “Fee en Pip” en “We gaan op kamp”, oplopend in moeilijkheidsgraad.

Deze boeken worden gebruikt bij de cluster 1-scholen van Visio en Bartiméus en de ambulant onderwijskundige begeleidingslocaties van beide instellingen. Ook kunnen de titels via Bibliotheekservice Passend Lezen worden geleend.

Film en folders Leesplezier en e-learning

Voor het project Leesplezier is een film gemaakt om voorlezen te bevorderen. Hierin is te zien hoe ouders hun kind voorlezen en worden specifieke tips gegeven om slechtziende en blinde kinderen voor te lezen. Leerlingen van Visio Onderwijs laten verschillende leesvormen zien en vertellen wat lezen voor hen betekent.

Er zijn twee folders “Voorleesplezier” ontwikkeld met voorleestips voor ouders en begeleiders: één voor kinderen met een visuele beperking zonder bijkomende

beperkingen en één voor kinderen en volwassenen met een meervoudige beperking.

De folders en de link naar de film staan op www.visio.org/leesplezier.

De Stichting Lezen heeft een e-learning beschikbaar gesteld over voorlezen. Deze is opgenomen in Edumanager bij de Visio Academie (visioacademie@visio.org), met daarbij een link naar de film en de folders over voorlezen. De e-learning is bedoeld voor revalidatietherapeuten die met jonge kinderen werken en voor leerkrachten en klassenassistenten van de aanvangsgroepen bij Onderwijs.

2.3 De rol van illustraties in kinderboeken

Voor een jong kind dat nog niet zelf leest, zijn de illustraties een belangrijke brug. Ze helpen het kind een actieve rol te spelen bij het gebruik van boeken, niet alleen als het kind voorgelezen wordt, maar ook als het een beginnende lezer is.

- Als een volwassene hardop voorleest, zorgen de visuele illustraties voor een beter begrip van de gebeurtenissen en de betekenis van het verhaal. Ze zorgen voor informatie en vaak ook voor extra details of grappige situaties, zeker als die niet uit de tekst alleen zijn op te maken.
- Illustraties helpen het kind om te leren het boek op de juiste manier vast te houden (de goede kant boven, de bladzijden omslaan naar de goede kant). Kinderen die nog niet lezen, kunnen wel zelfstandig genieten van een boek door het bekijken van de plaatjes. Zo komt het kind ongemerkt de woorden tegen die dicht bij de afbeelding staan. Hierdoor leert het dat boeken en lezen met elkaar verbonden zijn.
- Als het verhaal eenmaal bekend is, kan het kind met de plaatjes net doen alsof het leest. Kinderen houden van herhaling en gaan zelf woorden of zinnen die ze eerder gehoord hebben, bij de afbeeldingen "vertellen". Daarbij imiteert het de voorleestoon van de volwassene en slaat regelmatig een bladzijde om. Dit is een belangrijke eerste stap naar het echte lezen.

2.4 Belang van goed waarneembare illustraties in kinderboeken

Hoe kun je als volwassene belangstelling wekken voor een verhaal als je kind minder of niet ziet? Wat kunnen we doen om te zorgen dat verhalen meer betekenis krijgen, vooral als de woordenschat van het kind nog beperkt is?

Ouders en begeleiders van slechtziende kinderen zoeken naar boeken met duidelijke afbeeldingen. In de begeleiding wordt aan ouders geadviseerd om te letten op grootte en goed contrast op een plaatje, maar ook op plaatjes met weinig details. Er zijn goede voorbeelden te koop. Zie ook de voorbeelden in de film Leesplezier. Ouders en verzorgers kunnen bij Revalidatie en bij Onderwijs aan de begeleiders en leerkrachten advies vragen.

Ouders vertellen in de pilotstudy van Van den broek: "Bij de oudere kleuters kunnen de verhaaltjes wel langer zijn bij de plaatjes, maar hij heeft toch steeds nog prentenboeken nodig. Daar zoeken we naar in het aanbod op dat gebied."

Beschrijf de afbeelding, passend bij het taalniveau van het kind: maak gebruik van beschrijvingen en woorden die het kind kent of waar het al ervaring mee heeft opgedaan.

Een belangrijk doel van het voorlezen is het kind actief mee laten doen. Bekijk samen de plaatjes en benoem deze, maar niet te uitgebreid om de aandacht van het kind niet te verliezen.

Ouders en begeleiders gebruiken soms concrete voorwerpen om een verhaal te "illustreer". Een verhalendoos met concrete voorwerpen en tastbare afbeeldingen kunnen meer betekenis geven aan het verhaal dat wordt voorgelezen. Kijk op www.visio.org/leesplezier voor de voorleesverhalen die klassenassistent Anita Wildeboer van Visio Onderwijs schreef met per verhaal een lijst met voorwerpen.

2.5 De rol van tactiele illustraties in kinderboeken

Een tactiele illustratie is pas effectief als deze een tastervaring biedt die, samen met de woorden, een verbinding maakt met de ervaringen die het kind al eerder heeft opgedaan. Uit onderzoek blijkt dat tactiele illustraties, net als visuele tekeningen, meer betekenis geven aan het verhaal. Het kind krijgt meer interesse voor het verhaal (Miller, 1985; Stratton & Wright, 1991; Norman, 2003). Zie de vertaling van "Guide to Designing Tactile Illustrations in Children's books" van Suzette Wright op www.visio.org/leesplezier. Hierin staan de verschillende soorten illustraties beschreven en hoe deze zelf te maken zijn.

- Tastbare illustraties geven het kind de gelegenheid om actief te onderzoeken en na te denken over wat het ontdekt in de illustraties, terwijl het ook ontdekt dat de illustratie betrekking heeft op de woorden in de tekst.
- Kinderen die geen zwartschrift (tekst in drukinkt) waar kunnen nemen, kunnen soms wel genieten van heldere kleuren en contrasten of van de schittering van reflecterende stukjes materiaal. Sommige kinderen vinden het leuk als de boeken geluid en geur bevatten.
- Het samen voelen van de braillepuntjes, terwijl de volwassene voorleest, kan een stimulans zijn. Het kind leert zo dat de (braille)woorden het "verhaal vertellen". Als ouders/verzorgers zelf braille leren, wordt het makkelijker om het kind te begeleiden.

3 Boeken kopen

Veel ouders kopen of krijgen boeken voor hun kind. Als kinderen tekst en illustraties kunnen onderscheiden, zijn ouders op zoek naar boeken met duidelijke afbeeldingen en een goede lay-out, zodat het boek voor hun kind ook visueel aantrekkelijk is. Tastboeken zijn beperkt verkrijgbaar. Voelboeken die te koop zijn in reguliere boekhandels zijn niet altijd geschikt voor ernstig slechtziende en blinde kinderen, omdat de afbeeldingen niet natuurgetrouw zijn of tactiel lastig te interpreteren. Goede tactiele boeken bestaan uit een variatie van contrasterende texturen (zoals ribbels, bobbels of zachte en harde stoffen) en deze moeten goed te onderscheiden zijn. Het reliëf en de dikte van karton en stof moeten minimaal twee millimeter hoog zijn. Elk aspect moet tastbaar zijn en tegelijkertijd moet het materiaal tegen een stootje kunnen om enthousiaste exploratie te kunnen doorstaan.

E-books en luisterboeken zijn te koop bij onder andere www.bol.com, www.hetbestekinderboek.nl en www.bookspot.nl.

Ook zijn e-books gratis te downloaden via de volgende sites (kies genre/categorie kinderboeken):

www.gratisboekendownloaden.net

www.gratiskinderboek.nl

www.download ebooksgratis.nl

Hoorspelen zijn een leuke aanvulling:

www.kinderpodcasts.nl

www.geluidshuisuitgeverij.com/heerlijkhooorspel

De hoorspelen van Het Geluidshuis zijn vertellingen, gebaseerd op bestaande sprookjes of bekende verhalen. Van Andersen en Grimm, van Jules Verne tot Shakespeare. Ze worden verteld, gespeeld en gezongen door de meest getalenteerde acteurs uit Vlaanderen en zitten boordevol humor, liedjes en knotsgekke geluidseffecten. Ze zijn ideaal voor thuis of onderweg en geschikt voor de hele familie van 6 tot 106 jaar!

4 Bibliotheken

De meeste ouders van jonge kinderen maken naast de boekwinkels gebruik van de gemeentelijke Openbare Bibliotheek. Nog niet alle ouders van kinderen met een visuele beperking kennen de Bibliotheekservice Passend Lezen. Dit geldt ook voor kinderen in de groep zes plus. Ouders denken soms dat Passend Lezen nog niet nodig is. Het is echter van belang dat professionals, ouders op de hoogte brengen van de mogelijkheden van het gratis lenen van (aangepaste) boeken. Zie paragraaf 4.3. over Bibliotheekservice Passend Lezen. In Nederland is de gemeentelijke Openbare Bibliotheek voor kinderen t/m 18 jaar gratis, maar ook de Bibliotheekservice Passend Lezen is gratis.

4.1 Gemeentelijke Openbare Bibliotheek

Hier is een grote collectie jeugdboeken beschikbaar, waaronder prentenboeken en beginnende leesboeken voor jeugd. Onder de 18 maanden krijgen kinderen een BoekStartkoffertje. Niet alle boeken zijn geschikt voor kinderen met een leesbeperking.

4.1.1 Diensten

De gemeentelijke Openbare Bibliotheek heeft de volgende diensten:

- Online bibliotheek: met de bibliotheek-app kun je luisterboeken en e-boeken lenen.
- Interactieve prentenboeken: [Bereslim](#) en [Wepboek](#).
- De Waanzinnige Podcast, www.dewaanzinnigepodcast.nl
Kinderen van 6-12 jaar vertellen over hun lievelingsboeken.
- Yoleo Karaokelezen, www.yoleo.nl
Lezen en luisteren tegelijk via de website of de app. Jeugdleden van de Openbare Bibliotheek kunnen zonder extra kosten gebruikmaken van Yoleo. Via de website of de app biedt Yoleo ruim 80 hybride e-books. Zo kunnen jeugdleden meer leeskilometers maken. Bij elk boek is het AVI-niveau aangegeven. De lezer bepaalt zelf het lettertype, de lettergrootte en het leestempo. Een prettige voorleesstem leest vervolgens synchroon met een meeleesbalkje in het boek mee. Een manier die kinderen motiveert om wél te lezen.
Een hybride boek is een digitaal boek dat op pc, laptop of tablet gelezen kan worden. In een hybride

boek staan de combinatie van de tekst van het boek, de auditieve ondersteuning door het voorlezen van de tekst door een menselijke stem en een gele meeleescursor ("karaoke-lezen") per woord centraal. Deze hybride vorm is uniek en werkt zeer positief bij kinderen die lezen lastig vinden. Bedoeld voor kinderen van 8 t/m 12 jaar die lezen lastig vinden. Speciaal ontwikkeld voor kinderen met dyslexie, maar ook zeer geschikt voor kinderen die slechtziend zijn.

- Makkelijk Lezen Plein (MLP): een speciale voorziening op de jeugdafdeling van de bibliotheek voor kinderen die niet zo van lezen houden of daar moeite mee hebben. Door een –voor deze doelgroep- geschikte en aantrekkelijke collectie frontaal te presenteren op thema en onderwerp, hebben kinderen een beter overzicht en kunnen ze makkelijker een leuk boek zoeken en vinden. Naast de collectie en inrichting zijn deskundige begeleiding en promotie belangrijke aandachtspunten.

4.2 Schoolbibliotheek cluster 1-scholen

Op dit moment beschikken de cluster 1-scholen over een "schoolbieb". De kwaliteit van de collectie en de mate van activiteit rondom de schoolbibliotheek is per locatie verschillend. De scholen maken gebruik van reguliere boeken en bestellen aangepast lezen-boeken bij Bibliotheekservice Passend Lezen via het schoolaccount. De fysieke exemplaren, braille, Jumboletter en Voelboekjes en in mindere mate ook Daisy-roms worden in de bieb op school bewaard en uitgeleend aan de leerlingen voor gebruik in de klas en soms ook voor het lezen thuis.

- Van 2021 tot voorjaar 2022 had de Koninklijke Bibliotheek in samenwerking met VIVIS en Stichting Lezen een project om het concept "de Bibliotheek op school (dBos)" als voorbeeld en inspiratie te laten dienen voor de cluster 1-scholen. Doel was optimaal functionerende schoolbibliotheken te bewerkstelligen. Het project was succesvol en heeft geleid tot leesconsulenten op de cluster 1-scholen en tot regelmatige overleggen om het concept "levend" te houden. Het concept dBos maakt deel uit van verschillende bestaande samenwerkingsverbanden en netwerken (Bibliotheekservice Passend Lezen, Koninklijke Bibliotheek in samenwerking met Dedicon).

4.3 Bibliotheekservice van Passend Lezen

Bibliotheekservice Passend Lezen is de bibliotheek voor mensen waar "gewoon" lezen niet (meer) vanzelfsprekend gaat. De collectie van Passend Lezen is exclusief beschikbaar voor mensen die een visuele beperking of dyslexie hebben, of door een cognitieve of fysieke beperking niet in staat zijn om te lezen of een boek vast te houden. Passend Lezen stelt zich ten doel om mensen met een leesbeperking toegang te geven tot de wereld van kennis en cultuur om zo de persoonlijke ontplooiing van mensen met een leesbeperking te stimuleren, hun maatschappelijke participatie en integratie te bevorderen en hun positie in de samenleving te verbeteren. Passend Lezen is een onderdeel van het stelsel van openbare bibliotheken en valt onder de regie van de Koninklijke Bibliotheek.

4.3.1

Collectie

De collectie van Passend Lezen bevat duizenden boeken, kranten en tijdschriften in verschillende leesvormen zoals audio, braille, grootletter en een combinatie van leesvormen. Daarnaast biedt Passend Lezen ook hoorspelen, hoorcolleges, reliëfwerk en maatwerk. De hele collectie van Passend Lezen is te vinden via www.passendlezen.nl.

4.3.2

Superboek, speciaal voor jeugd en jongeren

Passend Lezen heeft ook een speciale collectie voor jeugd en jongeren. De jeugdcollectie van Passend Lezen vind je via www.superboek.nl. Via deze pagina kun je doorklikken naar aparte pagina's gebaseerd op leeftijd. Zo vind je de producten en leesvormen uit de collectie die geschikt zijn voor de specifieke leeftijdsgroepen. Je kunt ook op de leeftijdspagina's komen via het uitklapmenu in de hoofdnavigatiebalk onder "Superboek".

4.3.3

Lidmaatschap

Een lidmaatschap voor kinderen tot en met 17 jaar is gratis. Een lidmaatschap voor volwassenen kost € 30,- per jaar. Voor instellingen geldt een lidmaatschapsbedrag van € 30,- per jaar. Lid worden kan via het inschrijfformulier op www.passendlezen.nl en

www.superboek.nl. Na het invullen van het formulier, vink je aan dat je verklaart een leesbeperking te hebben (Verklaring Leesbeperking) en akkoord gaat met de gebruikersvoorwaarden. Na het inschrijven, ontvang je een e-mail met een activatielink. Klik op de link en maak een wachtwoord aan. Nu is het account aangemaakt en kun je gelijk zoeken en bestellen.

4.3.4

Waar vind je wat op de website?

De gehele collectie van Passend Lezen kun je op meerdere manieren benaderen. Je kunt via de hoofd-navigatie op www.passendlezen.nl zoeken op productvorm onder "Collectie". Hier kun je kiezen voor boeken, kranten en tijdschriften, hoorspelen, hoorcolleges, reliëfwerk en maatwerk. Via die pagina's duik je in de specifieke collectie van dat product. Via "Leesvorm" benader je de collectie op basis van audio (audiolezen), braille (braillelezen), letter (letterlezen) of een combinatie van leesvormen (combilezen). Via die pagina's duik je in de specifieke collectie binnen de gekozen leesvorm.

De jeugdcollectie van Passend Lezen vind je via www.superboek.nl. Via deze pagina kun je doorklikken naar aparte pagina's gebaseerd op leeftijd. Zo vind je de producten en leesvormen uit de collectie die geschikt zijn voor de specifieke leeftijdsgroepen. Je kunt ook op de leeftijdspagina's komen via het uitklapmenu in de hoofdnavigatiebalk onder "Superboek".

Wil je direct in de collectie zoeken? Ga dan naar het zoekveld rechtsboven op de website, typ niets in en klik op het loepje. Nu verschijnen de zoekresultaten van de hele collectie en kun je bij de filtermogelijkheden aan de linkerkant de zoekresultaten verfijnen.

4.3.5

Wat biedt Passend Lezen voor jeugd en jongeren?

Hieronder lees je meer over wat de collectie van Passend Lezen te bieden heeft voor jeugd en jongeren. Wekelijks wordt de collectie aangevuld. Bezoek de website voor de actuele aantallen van de collectie. De meeste producten die hieronder worden genoemd, zijn te vinden via de bovenstaande werkwijze. In sommige gevallen is voor het gemak de directe link opgenomen in de tekst.

4.3.6

Boeken

■ Gesproken boeken

De collectie gesproken boeken voor de jeugd bestaat uit ruim 14.000 titels. De leukste, spannendste en grappigste verhalen om naar te luisteren. De gesproken boeken bevatten een Daisy-structuur waardoor het mogelijk is om te navigeren op verschillende niveaus, zoals door hoofdstukken, alinea's of paginanummers en kun je ook onthouden waar je gebleven bent door bladwijzers aan te brengen. Daarnaast is het mogelijk om het afspelen te versnellen of te vertragen zonder kwaliteitsverlies. Zo ervaar je optimaal leesplezier!

■ Brailleboeken

De collectie brailleboeken voor de jeugd bestaat uit meer dan 3.500 titels. De leukste, spannendste en grappigste verhalen om te lezen in braille.

■ Braille-A

Braille-A boeken zijn brailleboeken voor de beginnende braillelezer. De boeken zijn onderverdeeld in AVI start (leesonderwijs 0-3 maanden), AVI M3 (leesonderwijs van 6-12 maanden), AVI E3 (leesonderwijs van 10-20 maanden). Zoeken op AVI-niveau is mogelijk door het niveau in het zoekveld te typen (het is geen filtermogelijkheid).

Om het lezen te vergemakkelijken staat er een extra witregel tussen de braileregels, bevat de tekst geen hoofdletters en zijn de boekjes enkelzijdig geprint. De AVI-niveaus sluiten aan bij het leren braille lezen. Dit uit zich tot het wel of niet gebruiken van bepaalde leestekens zoals komma's.

■ Jumboletter

Jumboletterboeken worden in groot formaat (A4) geprint met extra grote letters. Bevat het boek illustraties en kunnen die goed en duidelijk vergroot worden? Dan staan ze ook in Jumboletterboeken!

Een Jumboletter wordt geprint zodra er een aanvraag voor binnen is en binnen 3-5 werkdagen naar de klant toegestuurd.

■ Karaokelezen met karaokeboeken

Karaokelezen doe je met karaokeboeken. Dit zijn digitale boeken waarbij de tekst gecombineerd is met de gesproken versie van het boek. Tijdens het lezen

wordt de lezer ondersteund door een karaokebalkje, dat meeloopt met de tekst. De collectie sluit aan bij "Lezen voor de lijst" voor middelbare scholieren.

www.passendlezen.nl/karaokelezen

■ Elektronische boeken

Elektronische boeken zijn digitale tekstboeken. Je kunt de tekst vergroten of ervoor kiezen om het door een elektronische stem voor te laten lezen. De Elektronische boeken kun je alleen via de Dolphin EasyReader app op je smartphone of tablet lezen.

Deze boeken bestel je wel eerst via Passend Lezen.

www.passendlezen.nl/elektronischeboeken

■ Informatieboekjes

Voor kinderen die op zoek zijn naar informatie voor een spreekbeurt of werkstuk of gewoon geïnteresseerd zijn in allerlei onderwerpen, zijn er de [Informatieboekjes](#) van het Documentatiecentrum! Deze collectie bevat verschillende informatieboekjes in Jumboletter en/of braille en is verdeeld naar groepen:

- Mini Informatie voor de groep 3 tot en met 5 ("de poes", "de huid")

- Junior Informatie voor groep 5 en 6 ("plastic", "de provincie Limburg")

- De serie Informatie voor groep 7 en 8 ("fotosynthese", "de vroege Middeleeuwen")

De series zijn omgezet in braille sinds de uitgave vanaf 2014. www.passendlezen.nl/informatieboekjes

■ Voelboeken

Voelboeken zijn tastbare (voor)leesboekjes voor jonge blinde en (zeer) slechtziende kinderen. Het zijn voelboekjes met een combinatie van braille en tactiele illustraties, gemaakt van verschillende stoffen en materialen. Kinderen ontdekken al lezend en voelend de wereld om zich heen, maken op een laagdrempelige manier kennis met het brailleschrift en ontwikkelen de tastzin. Er zijn verschillende soorten boekjes:

- Stoffen voelboek

Stoffen voelboekjes hebben bladzijden die zijn gemaakt van stof. De tastbare illustraties zijn vaak ook van stof of ander goed tastbaar materiaal gemaakt met verschil in textuur.

- Papieren voelboek

Bij een papieren voelboek is de ondergrond van stevig karton en de tastbare illustraties zijn vaak

ook van papier, maar er kan ook ander materiaal zijn verwerkt in een papieren voelboek.

- Voeljeleesboek

Dit zijn boeken in de serie samenleesboeken voor "beginnende geletterdheid in braille". De teksten zijn zo geschreven dat het eenvoudige braille zelfleesboeken zijn, met een verhaaltje en tactiele afbeeldingen om het leesplezier te stimuleren.

Ze zijn te vinden bij voelboekje, bij de papieren voelboekjes. www.passendlezen.nl/voelboekje

Zie voor de titels van Voeljeleesboeken paragraaf 5.2. tast-braille boeken.

■ TastTasje

In plaats van het BoekStartkoffertje van Stichting Lezen (dat ziende kinderen ontvangen bij de Openbare Bibliotheek), krijgen ouders van jonge kinderen met een (ernstige) visuele beperking een TastTasje. Het TastTasje bevat:

- Een voelboekje
- Een informatieboekje met voorbeelden hoe ouders de tastvaardigheden van hun kind kunnen stimuleren
- Informatie voor ouders over Bibliotheekservice Passend Lezen
- BoekStart-cd De Voorleestrom

Er zijn twee uitvoeringen:

- Voor kinderen van 0 tot 3 jaar (tastprentenboek: Els Voelgraag gaat naar bed)
- Voor kinderen van 3 tot 6 jaar (tastprentenboek: Crokato, het dier dat van vel verandert)

Het aanvragen van het TastTasje is gratis als je lid bent van Passend Lezen. Nog geen lid? Schrijf je eerst in en vraag dan het TastTasje aan. Het tasje is ontwikkeld in samenwerking met Koninklijke Visio en is mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de Koninklijke Bibliotheek. www.passendlezen.nl/tasttasje

4.3.7

Lezen in het voortgezet onderwijs

Voor middelbare scholieren die voor school of "de lijst" moeten lezen, is er www.passendlezen.nl/voorjelijst. Op deze pagina staat een uitgebreide collectie boeken die geschikt is voor de literatuurlijst Nederlands, gerangschikt op leeftijd en niveau. De boeken van die hierin opgenomen zijn, zijn gebaseerd op de officiële lijsten Lezenvoordelijst.nl van de Koninklijke Bibliotheek. Ook buitenlandse titels kunnen scholieren hier terecht.

4.3.8

Kranten en tijdschriften

Bijna alle landelijke kranten, regionale dagbladen en een groot aantal tijdschriften zijn omgezet in gesproken vorm en een aantal ook in braille en grote letters. Deze edities bevatten een selectie van artikelen uit de papieren versie. Je kunt ook dagelijks de laatste complete editie van veel kranten en tijdschriften digitaal via de app of de website lezen met het Elektronische Kranten en Tijdschriftenpakket. We hebben natuurlijk ook tijdschriften voor de jeugd in de collectie, zoals Kidsweek, Zo zit dat, Girlz!, Hardop, Klinkklaar en Zapp! Handig als hulp bij opdrachten voor school of gewoon voor je eigen plezier!

4.3.9

Hoorspelen

Er zijn bijna 100 hoorspelen voor de jeugd beschikbaar. Er zijn nieuwe titels, maar ook klassiekers, dus voor elk wat wils. Leuk om eens te proberen.

4.3.10

Hoorcolleges

Er is een collectie van 130 hoorcolleges van de Home Academy. Diverse onderwerpen, van geschiedenis tot natuurwetenschappen, worden belicht door vooraanstaande sprekers onder wie hoogleraren. Zo kun je lekker luisteren en leren tegelijk.

4.3.11

Reliëfwerk

Ga je naar een pretpark en wil je de route alvast uitstippelen? Of wil je weten hoe het heelal eruitziet? Je kunt gratis (stads)plattegronden en (land)kaarten in reliëf bestellen! Op deze reliëfkaarten zijn alle elementen voelbaar. De teksten zijn in braille en soms in combinatie met tekst in grote letters. Je kunt ook zelf op aanvraag een plattegrond of afbeelding om laten zetten!

4.3.12

Maatwerk

Bij Passend Lezen kun je op verzoek persoonlijke documenten, zoals rapporten, musicals voor school, gedichtjes en verhaaltjes laten omzetten naar de gewenste leesvorm (braille, gesproken, grootletterdruk of digitaal).

4.3.13

Specials

Passend Lezen doet mee aan de landelijke literaire campagnes, zoals de Kinderboekenweek en Nederland Leest.

4.3.14

Zoeken, bestellen en lezen

Hieronder lees je meer over het bestellen en beluisteren/lezen van zowel fysieke als digitale producten van Passend Lezen.

[Zie ook Passend Lezen voor cluster 1-school.](#)

■ Fysieke producten

Het zoeken en bestellen kan via de online catalogus op de site. Het bestelde materiaal, zoals brailleboeken, Braille-A, Jumboletterboeken en lectuur op Daisy-cd, wordt binnen 3 werkdagen thuisbezorgd. Voor reliëfkaarten geldt een levertijd van 1 à 2 weken. De gesproken lectuur op Daisy-cd is te beluisteren met behulp van een Daisy-speler of Daisy-software, zoals AMIS. Daarbij blader je gemakkelijk door de titel, kun je de snelheid instellen en voeg je zelf een bladwijzer toe, zodat je weet waar je gebleven bent. Daisy-spelers zijn verkrijgbaar bij leveranciers van leeshulpmiddelen.

■ Digitale producten

Het zoeken en bestellen gaat via de online catalogus op de site of de app. Het bestelde materiaal kan direct op de digitale boekenplank geplaatst worden, zodat het meteen te beluisteren of te downloaden is. Daarbij blader je gemakkelijk door de titel, kun je de snelheid instellen en voeg je zelf een bladwijzer toe, zodat je weet waar je gebleven bent.

De streaminglectuur is via de volgende middelen te beluisteren:

- Passend Lezen-app: streamen en downloaden via deze app op de smartphone of tablet. Beschikbaar voor iOS en Android.
- Online player: streamen via de online player van de website.
- Dolphin EasyReader-app: De Elektronische boeken kun je alleen via de Dolphin EasyReader-app op je smartphone of tablet lezen nadat het bestand is gedownload. Deze boeken bestel je wel eerst via de website.
- Overige Daisy-afspeelapparaten voor streaming.

4.3.15

Hulp nodig? Bezoek dan de Hoe werkt het pagina!

Op de Hoe werkt het-pagina vind je allerlei zaken die het gebruikersgemak van Passend Lezen verbeteren, zoals diverse handleidingen, instructiefilmpjes,

webinars en antwoorden op veelgestelde vragen en informatie over leeshulpmiddelen. Deze pagina vind je via de hoofdnavigatie onder "Helpcenter" of direct via www.passendlezen.nl/hoe-werkt-het.

5 Leesvormen voor kinderen met een visuele beperking

5.1

Voorlezen en samen lezen

Voorlezen aan jonge kinderen is de basis van de leesontwikkeling. Ouders, verzorgers en familieleden hebben deze cruciale rol. Om ouders te ondersteunen bij het voorlezen, kun je als medewerker een e-learning volgen, gemaakt en beschikbaar gesteld door Stichting Lezen. Deze is te vinden in Edumanager bij de Visio Academie. Met leesvorm wordt de manier bedoeld waarop lezen beschikbaar is. Denk aan Jumboboeken (tekst in grootletter), brailleboeken, luisterboeken. In paragraaf 4.3, Informatie over Bibliotheekservice Passend Lezen, worden de verschillende leesvormen genoemd zoals ze te vinden zijn op de website. We noemen een aantal andere mogelijkheden die hier niet onder vallen.

5.1.1

De voorleeshoek

www.devoorleeshoek.nl

Wat? Verhalen worden online voorgelezen in combinatie met afbeeldingen en muziek.

Voor wie? Voor kinderen van 0-10 jaar.

Kosten? € 4,95 per maand.

5.1.2

HetSamenLeesMomentje

www.hetsamenleesmomentje.nl

Wat? Een initiatief voor mensen die samen willen lezen, maar waarvan één van de twee een visuele beperking heeft. Voorwaarde is dat één van de twee braille kan lezen. Er zijn twee boeken per uitgave; het ene boek is voor de ziende volwassene of het ziende kind, het brailleboek is voor de volwassene of het kind met de visuele beperking. Er zijn in deze vorm meer

dan 50 kinderboeken te koop, allemaal bestaande boeken van bekende kinderboekenschrijvers. Het plan is dat er iedere maand twee boeken bij komen.

Voor wie? Voor twee mensen (volwassene en kind), waarvan één een visuele beperking heeft en braille kan lezen.

Kosten? Afhankelijk van het boek.

5.1.3

Voorlezen aan kinderen en volwassenen met een bijkomende beperking

- Voorlezen via belevingsverhalen voor (E)MB- en VVB-cliënten is gebaseerd op Multi-Sensory Storytelling (MSST). MSST is bedacht in Engeland door Chris Fuller van Bag Books en is verder ontwikkeld in Schotland door PAMIS. Meer informatie: [A good read: A study into the use and effects of multi-sensory storytelling](#) (2015, Rijksuniversiteit Groningen). [Zo werkt voorlezen aan meervoudig beperkte kinderen wel](#) (2020, Radboud Recharge).

- Interactieve voorleesverhalen

Wat? Speciaal voor de leerlingen met een (ernstige) meervoudige beperking van Visio Onderwijs in Haren bedacht een klassenassistent op basis van de MSST-boeken verhalen met voorwerpen ter ondersteuning.

Voorlezen is niet moeilijk, iedereen kan het! Door samen het verhaal te beleven, ontstaan er mooie momenten en wellicht is er na verloop van tijd ruimte voor weer nieuwe belevenissen. Lezen is beleven, geef het een kans. De verhalen én een handleiding voor het gebruik ervan zijn te vinden op www.visio.org/leesplezier.

Voor wie? Kinderen en volwassenen met een (ernstige) meervoudige beperking, hele jonge kinderen

(1½-2 jaar) en jonge kinderen met een andere taalachtergrond.

Kosten? Geen.

5.1.4

QR-kaarten voor prentenboeken en Veilig Leren Lezen

www.martijndewinter.nl

Wat? Oud-leerkracht Martijn de Winter ontwikkelde QR-kaarten om online content eenvoudig beschikbaar te maken voor kinderen. Dat deed hij voor 100 prentenboeken, maar ook voor methoden van Veilig Leren Lezen.

Voor wie? Jonge kinderen en EMB-leerlingen kunnen deze kaarten gebruiken om digitale prentenboeken te bekijken én te beluisteren. Ook kunnen zij ondersteunende filmpjes bekijken voor Veilig Leren Lezen.

Kosten? Geen.

5.1.5

VoorleesExpress

www.voorleesexpress.nl

Wat? De VoorleesExpress sluit aan op andere landelijke leesbevorderingsprogramma's, zoals BoekStart en de Bibliotheek op school. De VoorleesExpress zorgt ervoor dat kinderen die moeite hebben met taal extra aandacht krijgen. Vrijwilligers hebben twintig sessies met een gezin. Zij ontmoeten elkaar thuis, zien elkaar online of op een openbare plek. Samen met de ouders gaan zij lekker aan de slag met taal en (voor)lezen.

Voor wie? Voor kinderen die moeite hebben met taal.

Kosten? Geen.

5.1.6

Milo en Lana prentenboeken

www.stichtingmilo.nl/prentenboeken

Wat is het? Interactieve prentenboeken met pictogrammen. In deze aanpak worden prenten met begeleidende tekst, handpoppen, begeleidende video's met gebarentaal, animaties van de prenten en woordkaartjes gebruikt. Milo is een zelfstandig behandelcentrum voor Ondersteunde Communicatie.

Voor wie? Voor kinderen en volwassenen met een ernstige meervoudige communicatiebeperking.

5.2

Tast-braille boeken

Voeljeboekje zie paragraaf 4.3.

www.passendlezen.nl/voeljeboekje

5.2.1

Voeljeleesboek

De serie Voeljeleesboek is ook aanwezig op alle Visio- en Bartiméus-scholen en de AOB-depots van Visio en Bartiméus en is uitgegeven door Dedicon en Visio. De teksten en ideeën voor de tastbare illustraties zijn alle bedacht door leerkrachten van Visio Onderwijs Rotterdam en gerealiseerd door Ann M. Conefrey van Conefrey/Koedam Grafisch Ontwerp.

De rechter bladzijden van deze boekjes kunnen kinderen al vrij snel zelf lezen (niveau AVI start). Op dit blad staan de eenvoudige braillewoordjes en simpele korte zinnen. Ook staat hier altijd een tastbare illustratie. De tactiele afbeeldingen geven het kind met een ernstige visuele beperking een idee waarover het boek gaat, zelfs voordat het kind in staat is om het boek ook echt te lezen. Tactiele illustraties zijn niet vanzelfsprekend herkenbaar voor zeer slechtziende en blinde kinderen. Omdat de kinderen gaandeweg nog leren om de overstap te maken van een concrete (3D-)vorm (bijvoorbeeld een bal) naar een tactiele afbeelding van een bal (2D), is er ook een tastbaar voorwerp bij het boek.

Op de linker bladzijden staat een verhaaltje. Dit is het blad dat eerst wordt voorgelezen. Op een later moment kan het kind dit verhaaltje ook zelf lezen (niveau AVI M3/E3). Ouders spelen een belangrijke rol bij het stimuleren van het leren lezen. Met deze boekjes worden zij samen met hun kind, spelenderwijs betrokken bij het braille-leesproces. Er is bij de

boekjes een ouderfolder toegevoegd met (voor)leestips en een braillealfabet. De boekjes zijn bedoeld voor zeer slechtziende en blinde kinderen van 5-9 jaar of met

een ontwikkelingsleeftijd van 5-9 jaar. Het gaat om kinderen die een start gaan maken of hebben gemaakt met braille. Leesniveau AVI start én AVI M3 of E3.

Deze serie bevat zes titels:

Titel	Leesniveau rechter bladen	Leesniveau linker bladen	Schrijver
De bal is lek	AVI start	AVI M3	Ingrid Stekelenburg
De kam van Kim	AVI start	AVI M3	Marion Brillemans
De kar van Bas	AVI start	AVI M3	Marianne van der Vinne
Dag spin	AVI start	AVI M3	Gyntha Goertz
Tom wil een hap	AVI start	AVI E3	Marion Brillemans
Wat vist Sim?	AVI start	AVI E3	Marianne van de Vinne

Er is ook een serie voor braillelezers (met een meervoudige beperking) van 9-12 jaar, die meer tijd nodig hebben om braille te leren. Zij hebben qua beleving boeken nodig die hen aanspreken en bij hun leeftijd passen. Het leesniveau is AVI M3 en E3. Er zijn leestips voor thuis toegevoegd aan alle boeken.

Titel	Leesniveau	Schrijver
De schat van Teun	AVI M3	Marion Brillemans
Fee en Pip	AVI M3/E3	Marion Brillemans
We gaan op kamp	AVI E3	Marion Brillemans

Naast beide series is er nog een losse uitgave met de titel Pam de inkt vis. Hierin beleeft Pam met haar vriendje Aal allerlei avonturen. Het boek is bedoeld voor zeer slechtziende en blinde kinderen van 4-6 jaar. Ook voor blinde kinderen met een verstandelijke beperking en zeer slechtziende kinderen met een vergelijkbaar ontwikkelingsniveau is het geschikt.

Met het boek kunnen kinderen op een speelse manier kennismaken met en zich voorbereiden op het leren van braille. Het AVI leesniveau is E3.

Zie om aan te vragen www.passendlezen.nl/voeljeboekje of www.superboek.nl

5.2.2

Op de Tast

<https://educatief.dedicon.nl>

Zoek in de zoekbalk op "Op de tast" om de boeken op te zoeken in de catalogus.

Wat? In deze speciale collectie van meer dan 30 titels zijn allerlei voelbare tekeningen op thema gebundeld, zoals Kerst, topografie, bomen, bouwwerken, klokkijken, het oog, van 3D naar 2D enzovoort. Op deze manier kunnen die onderwerpen op de tast ontdekt worden. Bij de tekeningen hoort een uitleg met een duidelijke omschrijving van wat er te voelen is.

Voor wie? Kinderen in de basisschoolleeftijd, ook goed te gebruiken binnen onderwijs bij wereldoriëntatie, topografie en rekenen.

6 Organisaties

6.1

Bibliotheekservice Passend Lezen

Zie ook paragraaf 4.3.

- www.passendlezen.nl
- www.superboek.nl
- www.passendlezen.nl/instructiefilmpjes

Bibliotheekservice Passend Lezen is de bibliotheek voor mensen voor wie "gewoon" lezen niet (meer) vanzelfsprekend is. Het is onderdeel van het stelsel van Openbare Bibliotheken.

Bibliotheekservice Passend Lezen zet zich in om mensen met een leesbeperking toegang te geven tot kennis en cultuur, zodat iedereen kan (blijven) meedoen in de maatschappij. Iedereen moet kunnen lezen op de manier die bij hen past.

Bibliotheekservice Passend Lezen is er voor personen die:

- Blind zijn
- Slechtziend zijn
- Dyslexie hebben
- Door een cognitieve of fysieke beperking niet in staat zijn om te lezen of een boek vast te houden.
- ADHD, TOS of autisme hebben.

Bij inschrijving verklaart de inschrijver dat hij/zij een officiële leesbeperking heeft.

6.2

Dedicon

www.dedicon.nl

Dedicon is een Nederlandse stichting die gespecialiseerd is in het toegankelijk maken van boeken, kranten, tijdschriften, bladmuziek en andere informatie in alternatieve leesvormen voor mensen met een leesbeperking.

Dedicon maakt ook kinderboeken in een passende vorm. In opdracht van het Ministerie van OCW en de Koninklijke Bibliotheek (school)boeken, kranten, tijdschriften en andere (visuele) informatie in alternatieve vormen: audio, braille, reliëf, vergroot en digitaal. Speciaal voor kinderen met een visuele beperking maakt Dedicon een aantal tastbare producten: voorleesboeken met tastbare illustraties.

Schoolboeken in aangepaste vormen

Leerlingen met een visuele beperking of een andere

leesbeperking, zoals dyslexie of een motorische beperking kunnen gebruikmaken van de collectie aangepaste school- en studieboeken van Dedicon Educatief. De collectie bevat tienduizenden leer- en werkboeken voor het basis- en voortgezet onderwijs en een heleboel studieboeken voor het hoger onderwijs in diverse leesvormen.

Leerlingen met een visuele beperking hebben tevens de mogelijkheid om een productieverzoek bij Dedicon in te dienen als een benodigd school- of studieboek niet in de gewenste aangepaste vorm in de collectie van Dedicon aanwezig is.

Je kunt bij Dedicon Educatief aangepaste schoolboeken bestellen als school, particulier of als praktijk.

<https://www.educatief.dedicon.nl>

- **Scholen:** in het basis-, voortgezet en speciaal onderwijs bestellen op naam van hun leerlingen met een leesbeperking.
- **Particulieren:** bestellen voor zichzelf of voor hun kind(eren) met een leesbeperking.
- **Praktijken:** GZ-psychologie, huiswerkbegeleiding, logopedie, orthopedagogiek en/of remedial teaching bestellen voor kinderen en leerlingen verbonden aan hun praktijk.

Bestellen kan in een aantal stappen:

- Registreer je als school, praktijk of particulier voor een bestelaccount.
- Meld na inloggen in je account gebruikers/leerlingen aan die een aantoonbare leesbeperking hebben.
- Je moet voor iedere gebruiker een Verklaring Leesbeperking uploaden (voorwaarde).
- Bestel vervolgens producten op naam van één of meer aangemelde gebruikers/leerlingen.

De diensten zijn er speciaal voor leerlingen die blind of slechtziend zijn, of dyslexie of een andere leesbeperking hebben. De passende schoolboeken van Dedicon zijn bestemd voor iedereen met een aantoonbare leesbeperking. Je moet in het bezit zijn van een Verklaring Leesbeperking.

Kinder- en jeugdboeken in braille

Dedicon maakt in opdracht van de Koninklijke Bibliotheek leesboeken in braille voor kinderen. De boeken zijn via Bibliotheekservice Passend Lezen verkrijgbaar. Via www.superboek.nl kun je zoeken in

de ruim 3.500 titels voor kinderen tot 18 jaar.

6.3 Christelijke Blindenbibliotheek (CBB)

www.cbb.nl

De CBB in Ermelo is gespecialiseerd in het toegankelijk maken van lectuur en informatie voor mensen met een leesbeperking. Lectuur en informatie wordt omgezet naar passende leesvormen als braille, grootletter en audio. De geschiedenis van de CBB gaat meer dan 100 jaar terug. In die tijd is veel kennis en expertise opgebouwd. Waar de CBB in het verleden een bibliotheek was, is de CBB uitgegroeid tot een veelzijdige en innovatieve organisatie die alle middelen beschikbaar heeft om leesbeperkingen te vervagen. De CBB doet dat op verschillende manieren:

- Voor de keten Passend Lezen produceert de CBB lectuur in passende leesvormen voor iedereen met een leesbeperking.
Ga naar www.passendlezend.nl.
- Via de Leesbutler verstrekt de CBB christelijke lectuur in passende leesvormen.
Ga naar www.leesbutler.nl.
- Met www.braille.nl richt de CBB zich internationaal op bedrijven en maatschappelijke organisaties die hun informatie toegankelijk willen maken voor mensen met een leesbeperking.
- De CBB heeft de methode "Revalidatiebraille voor onderwijs" in braille geprint. Deze is daar te bestellen.
- Op dit moment is de CBB bezig met een serie "samenleesboeken" voor jonge braillelezers, waarin braille en zwartschrift zijn opgenomen, zodat ouders kunnen meelesen.

6.4 Stichting Lezen

www.lezen.nl

Stichting Lezen is ervoor om te zorgen dat alle kinderen en jongeren een omgeving hebben die ze de kans biedt om plezier in lezen te ontdekken en boeken te kiezen die aansluiten bij hun belangstelling. Zo kunnen ze uitgroeien tot blijvende lezers. Om dat te bereiken stemmen wij bestaande activiteiten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie op elkaar af en stimuleren wij initiatieven, methodieken en instrumenten die

vernieuwend zijn. Dat gebeurt door organisaties bijeen te brengen en te verbinden en door financiële ondersteuning.

Ook het stimuleren van onderzoeken en de verspreiding van onderzoeksresultaten behoort tot het werk van Stichting Lezen. Belangrijkste doelgroep zijn jongeren van 0-18 jaar. Deze doelgroep wordt voornamelijk via intermediairs zoals ouders/ verzorgers, bibliothecarissen, leerkrachten en docenten bereikt.

Op de website is informatie te vinden over kinderen met een visuele beperking en de BoekStartcoaches zijn op de hoogte van de doelgroep slechtziende en blinde kinderen.

6.5 Vereniging Onbeperkt Lezen

www.onbeperktlezen.nl

Vereniging Onbeperkt Lezen is de belangenvereniging voor mensen die om te kunnen lezen aangewezen zijn op aangepaste leesvormen, zoals gesproken, digitale tekst, braille en grote letterdruk. Via projecten en activiteiten probeert de vereniging enerzijds kinderen en volwassenen te ondersteunen bij hun vraag naar aangepaste leesvormen en anderzijds publieke aandacht te vragen voor nut en noodzaak van aangepaste leesvormen. De missie: Onbeperkt Lezen. De vereniging is er voor iedereen (jeugd en volwassenen) met een leesbeperking. Jeugd t/m 18 jaar met een leesbeperking kan gratis lid worden. Bij de vereniging kunnen de kinderen (en hun ouders) terecht voor informatie en advies en kunnen hun persoonlijke boekenwensen worden ingediend.

6.6 Koninklijke Bibliotheek

www.kb.nl

De Nationale Bibliotheek van Nederland is er voor iedereen die toegang wil hebben tot boeken, kranten, tijdschriften, elektronische publicaties, cd-roms en websites. De Koninklijke Bibliotheek weet alles te vinden, ook informatie buiten de eigen collectie. De KB is daarnaast een kenniscentrum voor wetenschappelijke informatievoorziening en een spil in de landelijke en internationale samenwerkingen.

De beleidsadviseur van de KB is voorzitter van het Jeugdoverleg.

Aan dit overleg nemen ook deel: Vereniging Onbeperkt Lezen, Dedicon, CBB, Bibliotheekservice Passend Lezen, vertegenwoordigers van Visio en Bartiméus.

Hierin worden onderwerpen rond leesbevordering besproken en beleid gemaakt. Een van de resultaten is bijvoorbeeld dat de boeken van Nederlandse schrijvers toegankelijk worden gemaakt voor slechtziende en blinde kinderen.

7 Adviezen voor voorlezen en het zelf leren lezen

Onderstaande adviezen over voorlezen en zelf lezen komen voort uit de pilotstudie van Ellen van den Broek naar lezen en leesplezier bij kinderen met een visuele beperking. Het volledige onderzoek is te vinden op www.visio.org/leesplezier.

Ondersteun ouders in hun rol bij het voorlezen
Bespreek met ouders onderstaande aandachtspunten en adviezen, aangevuld met informatie over boeken met geschikte illustraties en bibliotheekmogelijkheden. Verwijs naar de film Leesplezier en de folders met tips over voorlezen.

■ **Begin zo vroeg mogelijk met voorlezen**

Hoe jonger kinderen zijn als hun ouders beginnen met voorlezen, hoe groter hun woordenschat op tweejarige leeftijd. Baby's die worden voorgelezen, lopen op een leeftijd van vijftien maanden voor in hun taalontwikkeling en breiden die voorsprong vervolgens verder uit. Baby's die meer dan tien minuten per dag worden voorgelezen, hebben een tweeënehalf keer zo grote kans om met een voldoende woordenschat aan school te beginnen.

Het voorlezen van baby(tast)boekjes lokt geluiden uit. Ouders reageren op het gebrabbel van hun baby door te praten. Voorlezen heeft invloed op verschillende onderdelen van de taal- en leesvaardigheid. Kinderen leren een boek vasthouden, letters herkennen en de relatie tussen gesproken en geschreven woorden.

■ **Herhaal, herhaal, herhaal**

Als hetzelfde verhaal meerdere keren wordt voorgelezen of wanneer dezelfde woorden vaker voorkomen in de tekst, zorgt dat er niet alleen voor dat kinderen méér woorden leren, maar ook dat hun begrip van de

woorden diepgaander is. Kinderen vinden herhaling leuk.

■ **Zoek naar boeken met goed waarneembare illustraties**

Deze geven extra informatie over het verhaal, en kunnen zo het verhaal ondersteunen. Jonge kinderen kunnen daardoor moeilijke, onbekende woorden beter onthouden en het verhaal beter begrijpen.

■ **Interactief voorlezen is extra stimulerend**

Voorlezers die interactie zoeken met het kind geven taal- en leesvaardigheid een extra impuls. Als ouder moet je uitvinden hoe jouw kind het liefst wordt voorgelezen. De ouders hebben hier een belangrijke rol, maar als het kind naar kinderopvang of school gaat, spelen die eveneens een grote rol. Stel vragen over afbeeldingen, karakters en gebeurtenissen in het verhaal. Vooral bij jonge kinderen (twee tot vier jaar) en kinderen met taal- en leesachterstanden heeft dit een groot effect.

Interactief voorlezen werkt optimaal in kleine groepen van één tot drie kinderen. Stel vragen van makkelijk naar moeilijk. Begin bijvoorbeeld met makkelijke, beschrijvende vragen over nieuwe woorden en vraag later naar inhoud en verloop van het verhaal. Prenten- en kinderboeken met ingebouwde vragen helpen voorlezers om interactie te zoeken: Wat zal er nu met Ekster gebeuren? Waarom is Eend verdrietig?

■ **Wijs nadrukkelijk naar de tekst**

Kinderen kijken tijdens het voorlezen uit zichzelf nauwelijks naar de geschreven tekst. Daarom kunnen voorlezers er expliciet naar verwijzen, met opmerkingen en hand- en armgebaren. Als kinderen

aangewezen zijn op braille boeken: voel nadrukkelijk samen de braille tekst af.

■ **Bied vaker aan voor te lezen**

Kinderen met een visuele beperking vragen misschien minder vaak zelf om te worden voorgelezen. Zoek een vaste tijd en plaats, zodat dagelijks wordt voorgelezen. Natuurlijk is het goed als er meer dan dagelijks wordt voorgelezen.

■ **Blijf voorlezen, ook bij oudere kinderen**

Door te blijven voorlezen en soms samen een boek te lezen, ben je beter op de hoogte van de voorkeur van het kind. Dat is belangrijk want als ouder en als leerkracht heb je langer een belangrijke rol in de keuze van de boeken.

Lezen en leesplezier

De school en ouders kunnen er samen voor zorgen dat kinderen plezier in lezen krijgen en behouden. Op scholen is er een school-breed leesbevorderingsbeleid vanaf de onderbouw tot en met de bovenbouw. In de onderbouw zal de nadruk liggen op de ontwikkeling van beginnende geletterdheid. Prentenboeken en voorlezen hebben nog een belangrijke rol, met name in de groepen één tot en met drie. In de midden- en bovenbouw zal het zelfstandig lezen van leerlingen de nadruk hebben met boeken naar eigen keuze.

■ **Beginnende lezers**

In de periode dat kinderen leren lezen, is het belangrijk dat naast het lezen op school ook de ouders samen met hun kind lezen (bijvoorbeeld het laatste woord laten raden, of om de beurt lezen).

Het is fijn als een boekje herhaald wordt, zodat het kind weet wat er komen gaat. Dat maakt het lezen makkelijker. Zeg het expres ook eens fout en kijk of het kind dan corrigeert.

■ **Het aanbod van boeken**

Het aanbod van boeken is belangrijk. Stimuleer bibliotheekbezoek, stimuleer lid worden vanuit huis of met de klas.

Als scholen een bibliotheek in de school hebben, gaan de leerlingen meer lezen en scoren zij beter op begrijpend lezen (Nielen & Bus, 2016).

Kinderen moeten toegang hebben tot een grote en moderne boekcollectie die goed toegankelijk is voor

kinderen met een visuele beperking. Een aanbod van een grote variatie van boeken, gericht op alle leeftijden binnen de school, niet alleen fictie (jeugdliteratuur), maar ook non-fictie (informatieve teksten).

■ **Aangepaste leesvormen en leeshulpmiddelen**

Kies de juiste aanpassing voor de visuele beperking, zodat het lezen niet onnodig visueel vermoeiend is en het leesplezier daardoor verdwijnt. In het onderzoek naar de juiste vergroting en het beste hulpmiddel zal niet alleen aandacht zijn voor het lezen op school, maar ook in de vrije tijd. Hoe kan gelezen worden in een meer ontspannen houding dan de leerhouding op school?

Het is belangrijk om ieder jaar na te gaan of de vergroting en het hulpmiddel nog voldoen. Vanaf groep 5 worden de letters kleiner, dus de leesvorm die eerst passend was, kan ineens niet meer voldoen. Hierdoor wordt de visuele inspanning groter, het leestempo vertraagt en leesplezier verdwijnt. Soms is leren braille lezen een optie wanneer zwartschrift lezen met een hulpmiddel te veel inspanning vraagt. De orthopedagogen, psychologen van de cluster 1-scholen en de ambulante onderwijskundige begeleiders kunnen hier advies over geven en samen met de ouder en de leerling beslissen of een twee-sporen beleid wordt ingezet. Dat wil zeggen zowel braille lezen als voor andere schoolse taken zwartschrift en een vergrotingshulpmiddel gebruiken. Maak ouders al vroeg (voor aanvang van het leesonderwijs) bekend met de Bibliotheekservice Passend Lezen.

■ **Stimuleer het dagelijks zelfstandig lezen**

Een aantal jaren leesonderwijs aan het begin van de basisschool is onvoldoende om leesproblemen op lange termijn te voorkomen. Blijf kinderen ondersteunen bij het zelfstandig lezen, ook in de hogere leerjaren van de basisschool en daarna.

■ **Houd rekening met weerstand**

Veel kinderen verliezen hun plezier in lezen en ontwikkelen zelfs weerstand tegen lezen. Hierdoor proberen ze niet alleen actief lezen te vermijden, maar hebben ze ook meer moeite om zich op lezen te concentreren. Bespreek weerstand met ouders en onderzoek een gezamenlijke strategie, waarbij herwinnen van het plezier voorop staat.

Exploreer de mogelijkheden van digitaal leesmateriaal om leerlingen tijdens het lezen te begeleiden.

■ **Vergemakkelijk het zelf kiezen**

Idealiter zou de Openbare Bibliotheek voorzien moeten zijn met aangepaste boeken. Helaas is dat niet zo makkelijk te realiseren.

Maak gebruik van "De Waanzinnige Podcast" over kinderboeken, gemaakt door kinderen om de keuze van een boek te vergemakkelijken.

Stimuleer op school dat kinderen over favoriete boeken praten. Kinderen die van vrienden of vriendinnen boekentips krijgen, lezen vaker.

■ **Op school moet ruimte zijn voor vrij lezen**

Kinderen die mogen lezen uit een boek naar keuze, zonder opdrachten te hoeven maken, blijken evengoed te scoren op tekstbegrip. Zo doen zij tijdens schooltijd positieve leeservaringen op en wordt het leesplezier gestimuleerd.

■ **Stimuleer vrij lezen in de eigen tijd en lezen tijdens de vakanties**

Wie vaak leest, wordt leesvaardiger en gaat daardoor weer vaker lezen. Deze positieve spiraal geldt niet alleen voor de leesvaardigheid, maar verbetert ook de schoolprestaties.

■ **Ken de voorkeuren van het kind**

Door voor te lezen en/of samen hetzelfde boek te lezen, door te praten over boeken en samen naar de bibliotheek of de boekwinkel te gaan, blijven ouders/leerkrachten op de hoogte van de voorkeuren van het kind. Zolang kinderen niet in staat zijn om de weg te vinden op de website van Passend Lezen zal samen de website bezocht moeten worden, waarbij de voorkeur van het kind de keuze van een boek bepaalt. Voor sommige ouders die het Nederlands niet voldoende beheersen is hulp nodig van degene die het kind begeleidt.

■ **Tijd, plaats en aandacht om te lezen**

Een rustige plaats en een rustig tijdstip, waardoor je kunt lezen zonder afgeleid te worden. De favoriete plek om te lezen is thuis, in bed of op de bank.

Zoek naar hulpmiddelen en media die lezen in een ontspannen houding mogelijk maken. Accepteer dat de visuele beperking de leessnelheid vermindert.

■ **Kwispellezen**

Als kinderen voorlezen aan een hond, zou dat het zelfvertrouwen van het kind vergroten.

Hierdoor kunnen de kinderen, vooral degenen met taalachterstanden, werken aan hun leesvaardigheid.

■ **Samen aandacht voor belang en stimuleren van lezen**

Ouders worden vanuit Visio en Bartiméus attent gemaakt op bestaande stimuleringsprogramma's, zoals:

- BoekStart en de BoekStartcoach van de bibliotheek
- Het Tastasje via Bibliotheekservice Passend Lezen
- VoorleesExpress indien er een risico bestaat op taalachterstand.

Scholen besteden aandacht aan de Nationale Voorleesdagen, de Nationale Voorleeswedstrijd, de Schrijverscentrale, schrijversbezoeken, de Kinderboekenweek enzovoort.

■ **Maak optimaal gebruik van digitale boeken**

E-readers, luisterboeken, verrijkte digitale kinderboeken waar verbale en visuele informatie gecombineerd worden en karaoke lezen.

8 Colofon

Leeswijzer

Informatiegids over lezen voor kinderen met een visuele beperking

De Leeswijzer komt voort uit het project Leesplezier van Koninklijke Visio, expertisecentrum voor slechtziende en blinde mensen, in samenwerking met de Vereniging Onbeperkt Lezen, Bibliotheekservice Passend Lezen, Dedicon, Conefrey/Koedam Ontwerp en Koninklijke Bibliotheek.

Mede mogelijk gemaakt door Stichting Novum.

De Leeswijzer is te downloaden op

www.visio.org/leesplezier

Fotografie

Anneke Blok en Ann M. Conefrey

Basisontwerp

Weijsters & Kooij vormgevers

Opmaak

Makes Sense reclame en vormgeving, Aalsmeer

© 2021 Koninklijke Visio, Huizen

www.visio.org

lezen@visio.org

Koninklijke Visio
expertisecentrum
voor slechtziende en
blinde mensen

www.visio.org

